

AKADENIA SZTABU GENERALNEGO
 Im. gen. broni K. Swierczewskiego
 II KURS 1951-1952 r. i KDS

Handwritten: Secp. Nr. 53
 Nr. 99-145

Stamp: Egs. Nr. 6

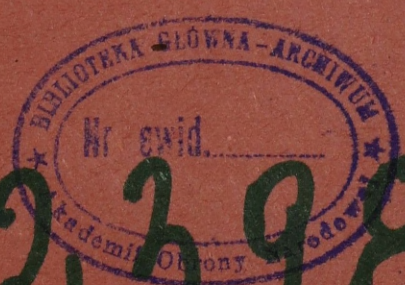
01120

Handwritten: egz. 1

Archiwum Biblioteki
 AKADENII SZTABU GENERALNEGO
 Im. gen. br. K. Swierczewskiego
 Dział _____
 Nr. 0633

mjr. ANDRZEJEWSKI Zdzisław

ZASADY ORGANIZACJI I PRACY TYLOW DE W OBRONIE

12398

AKADEMIA SZTABU GENERALNEGO

Im. gen. broni K. Swierczewskiego

II KURS 1951-1952 r. i KDD

Egz. Nr. 6

Secy. Nr. 53
Nr. 99-145

01120

egz. 1

Archiwum Biblioteki
AKADEMII SZTABU
Im. gen. br. K. Swierczewskiego

Dziad
Nr. 0633

mjr. ANDRZEJEWSKI Zdzisław

ZASADY ORGANIZACJI I PRACY TYLOW DE W OBRONIE

12398

AKADEMIA SZTABU GENERALNEGO
Im. gen. broni K. Swierczewskiego
II KURS 1951-1952 r. 1 KDD

KATEDRA TAKTYKI TYŁOW

"ZATWIERDZAM"
ZASTĘPCA KOMENDANTA ASG
do spraw naukowych

/-/ G A L C Z E N I A
gen. bryg.

~~T A J N E~~

Egz. Nr.

Archiwum Biblioteki Tajnej
AKADEMII SZTABU GENERALNEGO
Im. gen. broni K. Swierczewskiego

Dziśd

Nr.

~~2633~~

mjr. ANDRZEJEWSKI Zdzisław

ZASADY ORGANIZACJI I PRACY TYŁOW DO W OBRONIE

Warszawa, październik 1951 r.

TITEL: "Zasady organizacji i pracy tyłów dywizji piechoty w obronie".

CEL: Zapoznać z ogólnymi zasadami organizacji i pracy tyłów dywizji w obronie.

- TRESC:**
1. Cechy charakterystyczne organizacji i pracy tyłów dywizji piechoty w obronie.
  2. Zadania tyłów DP w obronie.
  3. Organizacja tyłów dywizji w obronie
    - a/ Pas tyłów dywizji
    - b/ Ugrupowanie tyłów dywizji w obronie.
  4. Praca tyłów dywizji w obronie.
    - a/ Zabezpieczenie materiałowe
    - b/ Organizacja dowozu.
    - c/ Zabezpieczenie medyczo-sanitarne i ewakuacja sanitarna.
    - d/ Zabezpieczenie techniczne i ewakuacja materiałowo-techniczna.
  5. Dowodzenie tyłami.
    - a/ Zasady ogólne, planowanie.
    - b/ Okres organizacji obrony.
    - c/ Okres prowadzenia walki obronnej.
  6. Zabezpieczenie pracy tyłów.
    - a/ Ochrona i obrona.
    - b/ Rozpoznanie kwatermistrzowskie.
    - c/ Łączność.
    - d/ Regulacja ruchu.
  7. Wnioski ogólne.

I. CECHY CHARAKTERYSTYCZNE ORGANIZACJI I PRACY TYŁÓW DYWIZJI PIECHOTY W OBRONIE.

Organizacja obrony, a więc i dostosowana do niej organizacja tyłów zależą od:

- roli i miejsca dywizji w obronie korpusu,
- warunków walki i okoliczności, w jakich dywizja przechodzi do obrony,
- ugrupowania dywizji.

Doświadczenia Armii Radzieckiej w czasie Wielkiej Wojny Narodowej Związku Radzieckiego wykazały, że dywizja najczęściej przechodzi do obrony w bezpośredniej styczności z nieprzyjacielem. Wymaga to od tyłów dużego wysiłku i napięcia pracy.

Właściwości organizacji i pracy w tyłach w współczesnej obronie wynikają również z jej cech charakterystycznych.

Głębokie urzutowanie obrony wymaga głębokiego ugrupowania tyłów, czyli głębszych rejonów tyłów pułków i głębokiego pasa tyłów dywizji.

Wyrazem uporczywości obrony jest trwałość jej komórek powpow-
dująca konieczność trwalszej niż w natarciu rozbudowy i silniejszego przywiązania do terenu urządzeń tyłowych pułków pierwszego rzutu dywizji oraz konieczność nagromadzenia dodatkowych zapasów na odcinkach pułków, a w szczególności w batalionowych rejonach obrony.

Aktywność obrony wymaga zapewnienia możliwości szybkiego zwinienia i przesunięcia urządzeń tyłowych drugiego rzutu lub odwodów dywizji oraz zabezpieczenia materiałowego kontrataków.

Wyrazem obrony przeciwpancernej jest umieszczenie urządzeń tyłowych za naturalnymi i sztucznymi przeszkodami przeciwpancernymi oraz odsuwanie ich od kierunków zagrożonych przez czołgi nieprzyjaciela.

Obrona przeciwdesantowa wymaga zapewnienia warunków pracy w szczególności dla tyłów dywizji. Osiąga się to przez wyznaczenie sił i środków dla ochrony urządzeń tyłowych oraz ustalanie mechanizmu dowozu i sposobu zaopatrywania na wypadek lądowania desantu w rejonie DPZ.

Dla zabezpieczenia sił żywych i sprzętu technicznego przed ogniem artylerii i lotnictwa:

- przestrzega się ściśle zasad maskowania,
- buduje się schrony i szczeliny,
- odsuwa się urządzenia tyłowe od głównych arterij komunikacyjnych /zwłaszcza prostoliniowych/,
- organizuje się ochronę przeciwpożarową.

II. ZADANIA TYŁÓW DYWIZJI W OBRONIE.

Podstawowymi zadaniami tyłów dywizji w każdej sytuacji bojowej są:

- terminowe zaspakajanie wszystkich potrzeb materiałowych oddziałów, wchodzących w skład dywizji,
- udzielanie oddziałom pomocy medyczno-sanitarnej i technicznej,
- przeprowadzanie wszystkich rodzajów ewakuacji z oddziałów dywizji.

W obronie, szczególnego znaczenia nabierają następujące zadania:

a/ w okresie organizacji obrony:

- zaopatrywanie oddziałów dywizji i dowóz do nich wszelkiego rodzaju środków materiałowych,
- gromadzenie zapasów w granicach norm ustalonych rozkazami dowódców korpusu i dywizji dla zabezpieczenia obrony,
- poważne świadczenia w środkach transportowych na rzecz inżynierskiego zabezpieczenia obrony,
- rozbudowa urządzeń tyłowych pod względem inżynierskim,
- przygotowanie urządzeń tyłowych do wzmożonej pracy w czasie natarcia głównych sił nieprzyjaciela,
- ewakuowanie z oddziałów rannych i chorych oraz zbędnego sprzętu i materiału,
- organizowanie i przeprowadzanie napraw posiadanego sprzętu.

b/ w okresie prowadzenia walki obronnej.

- dowóz materiałów i zaopatrywanie do oddziałów prowadzących walkę obronną,
- zabezpieczenie materiałowe kontrataków dywizji,

- ewakuacja rannych, uszkodzonego sprzętu oraz złobyczy wojennej z pola walki,
- udzielanie pomocy medyczno-sanitarnej i technicznej,
- nieustanna praca związana z ochroną i obroną tyłów oraz z doprowadzaniem do użytku niszczonej przez nieprzyjaciela urządzeń tyłowych.

III. ORGANIZACJA TYŁÓW DYWIZJI W OBRONIE.

1. Pas tyłów dywizji.

Pas tyłów dywizji służy dla należytego rozmieszczenia i rozwinięcia pracy jednostek i urządzeń tyłowych dywizji. Pas tyłów dywizji z reguły otrzymuje dywizja pierwszego rzutu. Boczne linie rozgraniczenia i tylną granicę pasa tyłów dywizji wyznacza dowódca korpusu, przednią granicę pasa tyłów dywizji /tylną granicę rejonów tyłów pułków piechoty/ wyznacza dowódca dywizji.

Szerokość pasa tyłów dywizji odpowiada szerokości obrony dywizji, czyli w normalnych warunkach w terenie o przeciętnym ukształtowaniu wynosi ok. 10km.

Cała głębokość tyłów dywizji wynosi do 30 km, z tego głębokość rejonów tyłów pułków wynosi do 12km, a głębokość pasa tyłów dywizji wynosi do 18km.

Zatem powierzchnia pasa tyłów dywizji łącznie z rejonami tyłowymi pułków piechoty pierwszego rzutu wynosi do 300km², a w obronie na szerokim froncie nawet do 750km². Natomiast powierzchnia pasa tyłów dywizji bez rejonów tyłów pułków piechoty wynosi do 150 km².

Pas tyłów dywizji powinien zabezpieczyć dywizji potrzebną sieć dróg, celem wykorzystania jej dla dowozu do jednostek dywizji zapasów materiałowych i dla przeprowadzenia ewakuacji. Przyjmując, że średnio w Polsce i w Europie zachodniej na 100km² przypada 80km² dróg w tym 30km dróg bitych, otrzymany że na powierzchni 300km² pasa tyłów dywizji wypada średnio około 240km dróg, w tym około 90km dróg bitych.

Przy równomiernych podziałach dróg na wszystkie kierunki powinniśmy mieć w pasie tyłów dywizji dwie, trzy drogi wzdłuż pasa tyłów dywizji, ogólnie-tyle dróg dowozu i ewakuacji o twardej nawierzchni, ile pułków pierwszego rzutu/ponadto po jednej rokadzie za każdym pasem obrony.

Sieć dróg w pasie tyłów i ich utrzymanie ma podstawowe znaczenie dla organizacji należytego zaopatrywania jednostek dywizji, oraz dla organizacji sprawnie działającej ewakuacji. Dlatego też TRWBP mówi, że ilość dróg w warunkach normalnych winna wynosić:

- a/ na pułk piechoty - jedną drogę od dywizyjnego punktu zaopatrywania do przedniego skraju,
- b/ na dywizję piechoty - dwie drogi prowadzące od armijnych źródeł zaopatrywania do DPZ.

Armijne drogi dowozu i ewakuacji do dywizyjnych punktów zaopatrywania organizuje się i utrzymuje siłami i środkami armii.

Dowódca dywizji ponosi odpowiedzialność za stan dróg dowozu, i ewakuacji w swoim pasie tyłów, a utrzymanie względnie doprowadzanie wytypowanych przez kwatermistrza dróg do stanu używalności poleca szefowi saperów dywizji.

W związku z tym kwatermistrz DP musi ściśle współpracować z szefem saperów dywizji w zakresie wyboru dróg oraz ich odbudowy i utrzymania.

Wybór i typowanie dróg dla dowozu i ewakuacji przeprowadza kwatermistrz przy współpracy szefa służby samochodowej na podstawie mapy, uaktualnienie wyboru przeprowadza się następnie w czasie rozpoznania.

Przy wyborze i typowaniu dróg dowozu i ewakuacji należy wziąć pod uwagę, że szosy będą zwykle pod ścisłą obserwacją lotnictwa nieprzyjaciela. Dlatego należy przewidywać i przygotowywać drogi zapasowe dla możliwości wariantowania ruchu na wypadek uszkodzenia którejs z dróg dowozu i ewakuacji.

O ile warunki na to pozwalają, w obronie powinno się wyznaczać osobną drogę dowozu i osobną drogę ewakuacji.

Ruch po drogach w pasie tyłów DP przy organizowaniu obrony w bezpośredniej styczności z nieprzyjacielem odbywa się zasadniczo w nocy.

2. Ugrupowanie tyłów dywizji w obronie.

Jednostki i urządzenia tyłowe DP pierwszego rzutu muszą być ugrupowane i przystosowane do warunków obrony tzn. rozwinięte i rozmieszczone w rejonie tyłów odpowiednio głęboko, wzdłuż dróg dowozu

i ewakuacji, w rejonach trudno dostępnych dla czołgów dobrze maskowanych oraz odpowiednio zabezpieczonych przed ogniem artylerii i lotnictwa; urządzenia tyłowe powinny być powiązane wzajemnie środkami łączności.

W pasie tyłów, jaki otrzymuje dywizja w obronie, w większości wypadków istnieją warunki dla wygodnego rozmieszczenia jednostek i urządzeń tyłowych dywizji, stosownie do stawianych im wymagań oraz zapewnienia im dostatecznej komunikacji. Urządzenia tyłowe należy tak rozmieszczać, aby mogły one bezpiecznie i sprawnie wykonywać swoje zadania.

Przy rozmieszczeniu jednostek i urządzeń tyłowych należy brać pod uwagę stan dróg dojazdu, warunki maskowania, specyficzne warunki /woda, opał i inne/ oraz warunki obrony. Warunki obrony wymagają rozmieszczenia urządzeń tyłowych dywizji na większej głębokości. Przy ugrupowaniu bowiem na bliskich odległościach urządzenia tyłowe dywizji mogą ponieść straty od ognia artylerii nieprzyjaciela, co utrudni lub spóźni ich pracę. Głębsze ugrupowanie zapewnia łatwiejszy manewr urządzeniami tyłowymi.

Zabezpieczenie urządzeń tyłowych dywizji przed działaniem ognia artylerii i lotnictwa osiąga się przez saperską rozbudowę tych urządzeń, a mianowicie przez budowę schronów dla punktów medycznych i obsługi punktów zaopatrywania oraz szczelin dla sprzętu i materiału. Rozbudowę tych urządzeń przeprowadzają jednostki tyłowe przy technicznej pomocy saperów i ludności cywilnej oraz siłami własnymi. Dłużej trwająca obrona pozwala na rozbudowę i ulepszenie tych umocnień i komunikacji; w tym wypadku wymaga ^{na} jest pomoc saperów w szerszym zakresie.

Urządzenia tyłowe dywizji w obronie grupuje się następująco:
DMP - /dywizyjny medyczny punkt/ za głównym pasem obrony, w odległości do 10 km od przedniego skraju głównego pasa.
DPZ /dywizyjny punkt zaopatrywania/ za drugim pasem obrony, w odległości do 30km od przedniego skraju głównego pasa, /przed trzecim pasem/.

Wymienione odległości są odległościami orientacyjnymi. Faktyczne odległości zależą od charakteru i formy obrony.

Dywizyjny punkt zaopatrywania /DPZ/ składa się z trzech ruchomych składów: 1/ odwozu amunicji /DPZam/, 2/ składu materiałów, narzędzi i smarów /DPZ mps/, 3/ składu żywności i materiału intendenckiego /DPZż/.

W rejonie DPZ rozmieszcza się poza tym:

- drugi rzut dtwa dywizji,
- kompanię transportowo-samochodową,
- dywizyjny punkt zbiórki wozów uszkodzonych,
- ruchomy warsztat /DPZ WU/, napraw samochodowych,
- ruchomy warsztat napraw umundurowania,
- piekarnię polową /bliżej tylnej granicy pasa tyłów dywizji w pobliżu źródeł wody/.
- punkt spędu bydła.

W obronie dla wypieku chleba wykorzystuje się piekarnie miejscowe, bądź też buduje się piece naziemne, natomiast piece mechaniczne czyści się i doprowadza do pełnej gotowości. Dlatego też piekarnia polowa w obronie może znajdować się w pewnym oddaleniu od DPZ. Zależy to od warunków wykorzystania piekarni miejscowych względnie od warunków terenowych umożliwiających budowę pieców naziemnych.

Wytyczne odnośnie ugrupowania jednostek i urządzeń tyłowych własnych oraz jednostek wzmocnienia wydaje dca dywizji. Wytyczne te służą za podstawę dla pracy kwatermistrza.

Tyły dywizji drugiego rzutu korpusu rozmieszcza się w rejonach dla niej zastrzeżonych w pasie tyłów dywizji pierwszego rzutu.

Jej jednostki tyłowe są ugrupowane i częściowo rozwinięte tzn. pracują tylko te, które muszą zabezpieczyć jej życie.

Z chwilą otrzymania konkretnego zadania bojowego i wprowadzenia do walki, dywizja drugiego rzutu otrzymuje samodzielny pas tyłów w którym rozwija swoje urządzenia tyłowe.

Tyły jednostek wzmocnienia ^{opierają} swoje zaopatrywanie i ewakuują na większych mechanizmach zaopatrywania i ewakuacji.

Tyły jednostek wzmocnienia dywizji rozwijają się w pasie tyłów dywizji pierwszego rzutu w rejonach dla nich zastrzeżonych przez dca /kwatermistrza/ dywizji pierwszego rzutu, o ile tego nie uregulował dca korpusu.

Pierwsze rzuty tyłów artylerii, a więc jednostki i urządzenia tyłowe niezbędne do bezpośredniego zabezpieczenia walki /plutony amunicyjne dywizjonów lub pułków, plutony medyczno-sanitarne, grupy montażowe warsztatów artyleryjskich oraz pozostałe elementy tyłowe dywizjonów/ rozmieszczają się w odległości 3-5km od stanowisk ogniowych, w rejonach tyłów pułków pierwszego rzutu. Drugie, rzuty artylerii tj. pozostałe jednostki i urządzenia tyłowe wielkich jednostek artylerii /brygad, dywizyj/ rozmieszczają się w tylnej części pasa tyłów dywizji piechoty w wyznaczonych im rejonach.

Przy rozmieszczeniu jednostek tyłowych artylerii kwatermistrz dywizji współpracuje z szefem wydziału uzbrojenia.

Jednostki i urządzenia tyłowe wojsk pancernych w obronie rozmieszczają się zależnie od otrzymanych przez jednostki zadań bojowych. Rzuty tyłowe batalionów czołgów /artylerii pancernej/ przydzielonych do pułków piechoty rozmieszczają się w odległości do 5 km od stanowisk ogniowych batalionu, za drugą pozycją; rzuty tyłowe batalionów wydzielonych do odwodu pancernego rozmieszczają się razem z rzutem bojowym.

Pierwszy rzut tyłów pułku czołgów /brygad panc./ rozmieszcza się w rejonie odwodu pancernego, gdzie rozwija pułkowy /brygadowy/ punkt zbiórki wozów uszkodzonych; pierwszy rzut tyłów pułku /brygady/ rozwija się w odległości 10-15km od przedniego skraju obrony. Drugi rzut tyłów pułku czołgów /brygady panc/ rozmieszcza się w tylnej części pasa tyłów dywizji gdzie rozwija pułkowy /brygadowy/ punkt zaopatrywania.

IV. PRACA TYŁOW DYWIZJI W OBRONIE.

1. Zabezpieczenie materiałowe.

Jednym z czynników wchodzących w zakres gotowości bojowej oddziałów, za którą ponosi pełną odpowiedzialność dowódca, jest ich stan zabezpieczenia materiałowego. Wojska w każdej sytuacji bojowej powinny być nakarmione, obute, ubrane, zabezpieczone w amunicję i niezbędne środki techniczne. Głównym zadaniem tyłów w obronie jest zabezpieczenie materiałowe walki obronnej i kontrataków.

Ciągłe i sprawne zabezpieczenie walki osiąga się przez:

- właściwą organizację zaopatrywania,
- sprawną pracę jednostek tyłowych,
- nagromadzenie i stały dowóz dostatecznej ilości środków materiałowych.

Dywizja bazuje się na źródłach zaopatrywania armii, którymi mogą być:

- stacje wyładownicze,
- stacja zaopatrywania /baza armijna/,
- wysunięte składy armijne,
- czołówki bazy armijnej.

Ze stacji wyładowniczej dywizja pobiera zaopatrzenie własnymi środkami. W innych wypadkach sposób dowozu reguluje armia.

Organizacja zaopatrywania polega na właściwym urzutowaniu środków materiałowych /amunicji, materiałów pędnych, żywności/ przeznaczonych do zabezpieczenia obrony i na odpowiednim rozdzielaniu tych środków pomiędzy oddziały dywizji, zależnie od postawionych przez dę dywizji zadań bojowych.

W zakresie zabezpieczenia materiałowego należy odróżnić dwa okresy:

- okres organizacji obrony,
- okres właściwej obrony.

Potrzeby związane z zabezpieczeniem materiałowym obrony w okresie organizacji obrony różnią się co do ilości i jakości zużywanych materiałów, od potrzeb w okresie prowadzenia walki obronnej.

Okres organizacji obrony charakteryzuje się zużyciem olbrzymiej ilości materiału saperskiego przy stosunkowo niezłym zużyciu amunicji, okres prowadzenia walki obronnej charakteryzuje się natomiast zużyciem dużej ilości amunicji zwłaszcza na głównym kierunku natarcia nieprzyjaciela, co wymaga gromadzenia w pasie obrony dywizji dodatkowych zapasów w okresie organizacji obrony.

Ilość przyznawanych na walkę obronną zapasów bywa zwykle ograniczona, w obronie bowiem charakter walki i dogodne warunki wykorzystania środków ogniowych dają możliwość wykonania zadania bojowego przy przeciętnym niedużym zużyciu amunicji. Wyjątek stanowi okres natarcia nieprzyjaciela, kiedy na kierunku jego głównego uderzenia zużycie amunicji wzrasta i może nawet osiągnąć rozmiary zbliżone do rozmiarów zużycia amunicji w natarciu. Poza tym ograniczenia wynikają również z konieczności gromadzenia zapasów do przyszłych działań zaczepnych. Ilość amunicji przyznawanej na zabezpieczenie obrony zależy od czynników natury taktycznej, możliwości transportowych i warunków ekonomicznych i może wahać się od 0,5 do 2,0jo na pierwszy dzień walki. /okres natarcia nieprzyjaciela/. Zapotrzebowanie amunicji w następnych dniach walki jest zwykle kilkakrotnie mniejsze i wynosi 0,1 do 0,5jo.

Na podstawie doświadczeń Wielkiej Wojny Narodowej Związku Radzieckiego można przyjąć, że na kierunku głównego natarcia nieprzyjaciela potrzeba na pierwszy dzień walki obrony dywizji piechoty od 1,0 - 1,5jo amunicji piechoty i od 1,5-2,0jo amunicji art. i moździerzy.

Zużycie materiałów pędnych i smarów przez wozy bojowe w okresie organizacji obrony jest przeciętnie małe; jedynie duże ich ilości zużywają samochody transportowe, dowożące zaopatrzenie.

Zużycie żywności i paszy w okresie organizacji obrony i samej obrony jest jednakowe, mimo to już w okresie organizacji obrony należy gromadzić dodatkowe zapasy na wypadek walki w okrażeniu lub powstania nieprzewidzianych przerw w dowodzie.

Materiałowe zabezpieczenie dywizji osiąga się przez gromadzenie dodatkowych zapasów na okres walki obronnej, utrzymywanie zapasów ruchomych, uzupełnianie ich przez dowód z tyłu oraz przez wykorzystanie zasobów miejscowych i zdobyczy wojennej.

~~Organizując obronę należy uzupełnić~~ zapasy ruchome do normy, w przewidywaniu trudności w dowozie w okresie natarcia nieprzyjaciela oraz wzmożonego zużycia amunicji gromadzi się i składa na niemi dodatkowe zapasy amunicji niezależnie od posiadanych zapasów amunicyjnych. Zostaje więc stworzona dodatkowa sieć punktów amunicyjnych organizowanych w kompanijnych i batalionowych rejonach obrony, batalionowych węzłach i pułkowych oraz dywizyjnym rejonach ppancernych i na stanowiskach ogniowych artylerii. W pewnych wypadkach jak wiosenne i jesienne roztopy oraz w ośrodkach oporu, przygotowanych do walki okrężnej gromadzi się również zapasy żywności, a nieraz wody. Te zapasy mają szczególnie ważne znaczenie w wypadku okrążenia, kiedy zaopatrywanie może realizować się tylko kosztem posiadanych zapasów w oddziałach.

Zapasy dla zabezpieczenia obrony /amunicja, dodatkowa żywność/ powinny być zgromadzone w odpowiednim czasie i odpowiedniej ilości oraz urzutowane w głąb na poszczególnych pozycjach obrony i szczegółach zaopatrywania. Wysokość gromadzonych zapasów w poszczególnych rejonach obrony, a także normy zużycia ustala dowódca dywizji w ramach norm zużycia ustalonych przez dca korpusu.

Sposób ugrupowania jednostek tyłowych, urzutowanie amunicji i innych zapasów materiałowych zależy od szeregu czynników a mianowicie od:

- planu przeprowadzenia walki obronnej,
- stopnia inżynieryjnej rozbudowy obrony,
- możliwości dowozu w czasie natarcia nieprzyjaciela.

W warunkach przygotowanej zawczasu obrony można przyjąć, że około 1/3 zapasów przyznaczonych na zabezpieczenie obrony dywizji znajdującej się w pierwszym rzucie korpusu będzie złożona na ziemi w rejonie DPZ i pułkowych punktach amunicyjnych celem zabezpieczenia kontrataków i sprawnego zaopatrywania oddziałów w czasie walki. Pozostała część zapasów będzie złożona na ziemi w batalionowych rejonach obrony, w batalionowych węzłach ppancernych i batalionowych punktach amunicyjnych.

Przykładowy wariant urzutowania amunicji w obronie.

Urzutowanie amunicji przyznanej na zabezpieczenie pierwszego dnia walki obronnej w ilości 1,5 dywizyjnej je amunicji piechoty

/względnie 13,5 batalionowych jo/ i 2,0jo amunicji artyleryjskiej może przedstawiać się następująco:

1. Zestawienie amunicji piechoty /w bat.jo/.

Rozmieszczenie	Złożona na ziemi na zabezp.walki obronnej	W zapasach ruchomych	Razem
Na pierwszej pozycji	4,0	2,0	6,0
Na drugiej pozycji	2,6	2,0	4,6
Na trzeciej pozycji	2,4	2,75	5,15
W PPA	2,7	2,25	4,95
W DPZ	1,8	4,5	6,3
Razem:	13,5jo batalionowych	13,5jo batalionowych	27jo batalionowych

2. Urzutowanie amunicji artyleryjskiej.

a/ dla dział wchodzących w skład PGA

Rozmieszczenie	Zapasy ruchome	Zapasy złożone na ziemi na zabezp. walki obronne
Przy działkach lub na SO	0,5	1,0
W dywizjonowych punktach amunicyjnych	0,5	0,5
W dywizyjnych /bryg/ punktach amunicyjnych	0,5	0,5
Razem:	1,5	2,0

b/ dla dział wchodzących w skład DGA

Rozmieszczenie	Zapasy ruchome	Zapasy złożone na ziemi na zabezp.walki obronnej.
Przy działach lub na SO	0,5	1,25
W dywizjonowych punktach amunicyjnych	0,5	0,25
W dywizyjnych /bryg/ punktach amunicyjnych	0,5	0,5
Razem	1,5	2,0

Zaopatrywanie w municję i MPS opiera się na dowozie. Natomiast zaopatrywanie w żywność przede wszystkim opiera się na eksploatacji zasobów miejscowych, co ułatwia pracę transportu, który będzie mógł lepiej zabezpieczyć oddziały walczące w te materiały, które nie można otrzymać z zasobów miejscowych.

W pierwszym okresie walki obronnej, charakteryzującym się narastaniem znacznych sił na kierunku głównego uderzenia nieprzyjaciela względnie na skrzydłach głównego ugrupowania nieprzyjaciela ma szczególne znaczenie manewr środkami materiałowymi, polegający na przesuwaniu urządzeń i zapasów bądź z głębi, zawczasu tam nagromadzonych, bądź też przesuwanym z biernych lub mało aktywnych odcinków.

2. Organizacja dowozu

Organizacja dowozu opiera się na planie zabezpieczenia materiałowego.

Ustabilizowane w pierwszym okresie walki odległości pomiędzy poszczególnymi punktami zaopatrywania stwarzają, że ogniwa dowozu są stałe i obroty środków transportowych są pełne, tzn., że środki transportowe krążą po tych samych ogniwach i po przekazaniu ładunku wracają do punktu wyjściowego.

Podstawową zasadą dowozu jest dowóz wprzód polegający na tym, że szczebel wyższy dowozi zaopatrzenie swoimi środkami transportowymi do punktów zaopatrywania szczebla niższego, oraz ponosi

odpowiedzialność za terminowe zaopatrywanie szczebla niższego.

Zasadę tę stosuje się przede wszystkim w toku walki oraz przy zaopatrywaniu dywizji i pułków piechoty znajdujących się na głównym kierunku.

Okres organizacji obrony jest okresem najbardziej wytężonej pracy transportu, dlatego też organizacja dowozu w tym okresie opierać się musi na równomiernym wykorzystaniu środków transportowych wszystkich szczebli. Podana wyżej zasada dowozu przez szczebel wyższy nie będzie więc w tym okresie ściśle przestrzegana, jeżeli chodzi o środki transportowe.

Na podstawie ustalonych w planie zabezpieczenia materiałowego ilości zaopatrzenia, które mają być dowieżone do poszczególnych oddziałów dywizji, zależnie od zaplanowanej kolejności dowozu oraz posiadanych środków transportowych, szef wydziału organizacji i planowania kwat DP opracowuje plan dowozu, którego celem między innymi, jest racjonalne wykorzystanie środków transportowych w okresie organizacji obrony.

W planie dowozu powinny być uwzględnione również potrzeby na środki transportowe dla broni i szefów służb. Kolejność dowozu ustala dca dywizji.

Plan dowozu jest jednocześnie planem racjonalnego wykorzystania środków transportowych w okresie organizacji obrony.

W wypadku posiadania niedostatecznej ilości środków transportowych dla dowozu zaopatrzenia ze źródeł armijnych kwatermistrz dywizji może wykorzystać - za zgodą dcy dywizji - środki transportowe pułków piechoty i jednostek wzmocnienia.

W okresie prowadzenia walki, podczas walki o pierwszą i drugą pozycję oddziały zużywają przede wszystkim zapasy złożone na ziemi w rejonie tych pozycji. W wypadku częściowego zniszczenia zapasów przez artylerię i lotnictwo nieprzyjaciela pułki piechoty muszą uzupełnić je, dowożąc amunicję z pułkowych punktów amunicyjnych środkami pułku.

Zabezpieczenie materiałowe kontrataków zapewniają środki tej jednostki, która je organizuje; kontratak pułku zabezpiecza się środkami pułku, kontratak dywizji - środkami dywizji.

W praktyce, zabezpieczenie kontrataków na szczeblu dywizji przedstawia się następująco: kwatermistrz dywizji po otrzymaniu wiadomości o decyzji decy dywizji do wykonania kontrataku wysyła część środków transportowych z amunicją do rejonu PPA pułku wykonującego kontratak. Na PPA następuje przeładowanie amunicji z transportu dywizyjnego na pułkowy, poczem transport dywizyjny wraca do DPZ..

W wypadku, kiedy dowódca dywizji uważa za konieczne złożenie zawczasu pewnych ilości amunicji na rubieży kontrataku celem jego zabezpieczenia, - podaje w swych wytycznych rejon oraz wysokość zapasów, które mogą być złożone na rubieży kontrataku pułku.

W czasie walki o trzecią pozycję, transport dywizyjny uzupełnia zapasy i niezbędne środki transportowe pułku pierwszego rzutu, które przechodzą do obrony trzeciej pozycji, oraz dowozi amunicję artyleryjską na nowe stanowiska ogniowe.

3. Zabezpieczenie medyczno-sanitarne.

Zabezpieczenie medyczno-sanitarne obejmuje ewakuację sanitarną, pomoc sanitarną i leczenie, ochronę przeciwepidemiczną oraz zaopatrywanie w sprzęt i materiał sanitarny.

Organizacją zabezpieczenia medyczno-sanitarnego na szczeblu dywizji kieruje szef służby zdrowia dywizji, który na podstawie zadania bojowego i wytycznych szefa służby zdrowia korpusu oraz wytycznych kwatermistrza dywizji, opracowuje plan leczniczo-ewakuacyjny.

Plan ten obejmuje następujące zagadnienia:

- przewidywane straty w poszczególnych etapach walki,
- różniczenie etapów ewakuacji sanitarnej i przesuwanie ich w czasie walki,
- drogi ewakuacji,
- rozdział sanitarnych środków transportowych i manewrowanie nimi w czasie walki,
- zaopatrywanie w sprzęt i materiał sanitarny,
- zapobieganie przeciwepidemiczne.

Zadaniem kwatermistrza dywizji w zakresie ewakuacji sanitarnej jest:

- wydanie wytycznych szefowi służby zdrowia /który na szczeblu dywizji podlega kwatermistrzowi/ odnośnie rozmieszczenia i przesuwania etapów ewakuacji sanitarnej oraz sposobu przeprowadzenia samej ewakuacji,
- wyznaczenie dróg ewakuacji,
- udzielenie pomocy w środkach transportowych.

Ewakuacja rannych wymaga szczególnej troski nie tylko ze strony służby zdrowia, ale i kwatermistrza i wszystkich dcaów.

W celu udzielenia pomocy lekarskiej batalion medycyny sanitarny dywizji rozwija dywizyjny medyczny punkt /DMP/.

Uratowanie życia rannemu w bardzo dużym stopniu zależy od organizacji ewakuacji sanitarnej. Ewakuację w obronie wykonuje się na ogólnej zasadzie ewakuacji do tyłów, według przeznaczenia.

Terminowa ewakuacja rannych z pola walki w obronie jest pierwszym i najważniejszym zadaniem tyłów, w zakresie ewakuacji, gdyż ranny, nie wyewakuowany na czas, może dostać się w ręce nieprzyjaciela, a pozostawienie jego na polu walki pod silnym ogniem nacierającego nieprzyjaciela może spowodować ponowne ranienie go lub śmierć.

Dla ewakuacji rannych i chorych z oddziałów walczących wykorzystuje się samochody sanitarne, przy pomocy których ewakuuje się ciężko i średnio rannych, zaś lekko rannych ewakuuje się powracającym opróżnionym transportem ogólnym.

Każdy dca, niezależnie od ewakuacji przeprowadzonej przez szczebel wyższy, w obronie obowiązany jest organizować własne środki transportowe wykorzystując wracające puste środki transportowe i dowozić rannych do punktu medycznego szczebla wyższego, ażeby jak najszybciej rannego wyewakuować z rejonów zagrożonych.

Jednostki wzmocnienia przeprowadzają ewakuację rannych i chorych do najbliższych punktów medycznych pułków i dywizji piechoty.

Na podstawie danych statystycznych z drugiej wojny światowej można przyjąć, że straty dywizji piechoty w obronie w ciągu jednego dnia walki wynoszą średnio około 6% składu osobowego. Dla jednostek mniejszych straty obliczone są znacznie wyżej i tak straty kompanii strzeleckiej wynosić mogą do 40%, batalionu strzeleckiego do 25%, dywizjonu artylerii do 10%.

Z liczby ogólnej strat 20-25% przypada na straty bezwrotne /zabici i zaginioni/, 75-80% na straty sanitarne /ranni/.

Z uwagi na sposób ewakuacji, rannych dzielimy na:

- ciężko i średnio rannych /30% ogólnej liczby rannych/, którzy muszą być ewakuowani na noszach w pozycji leżącej,
- lekko rannych /70%/, którzy mogą być ewakuowani w pozycji siedzącej.

W czasie walki szef służby zdrowia nastawia grubs środków ewakuacji sanitarnej na główny kierunek natarcia nieprzyjaciela celem jak najszybszego odciążenia tych oddziałów i umożliwienia przegrupowania etapów ewakuacji na wypadek przekłamania obrony.

Dla zapewnienia bieżącej ewakuacji z oddziałów wykonujących kontratak, szef służby zdrowia dywizji kieruje większość środków sanitarnych na kierunek kontrataku i, w razie potrzeby, wzmacnia oddziały kontratakujące środkami sanitarnymi dywizji.

W wypadku przekłamania przez nieprzyjaciela pierwszej i drugiej pozycji i przejścia dywizji do obrony trzeciej pozycji, szef służby zdrowia dywizji zarządza przesunięcie DMP w rejon drugiego pasa obrony lub za drugi pas obrony, kieruje większość sił i środków sanitarnych na ewakuację rannych z najbardziej zagrożonych kierunków, wpływa na pracę pułkowych medycznych punktów wydając wytyczne dotyczące ich rozmieszczenia i organizując pomoc dla pułkowych medycznych punktów szczególnie obciążonych rannymi.

Jednym ze szczególnie ważnych obowiązków służby zdrowia w obronie jest organizacja zabezpieczenia przeciwoepidemicznego urzędzeń obronnych i wojsk oraz w porozumieniu z szefem wydziału mundurowego organizacja dezynfekcji, kąpieli i prania bielizny, a w porozumieniu z szefem służby przeciwchemicznej organizacja punktów medyczno-odkażających.

4. Zabezpieczenie techniczne i ewakuacja materiałowo-techniczna

Zabezpieczeniem technicznym /naprawa samochodów/ dywizji kieruje pomocnik do dywizji do spraw technicznych, któremu podlega przez wydział techniczny warsztat napraw sprzętu samochodowego.

Naprawą pozostałego sprzętu kierują właściwi szefowie służb dywizji.

Dywizja posiada: 1/ruchomy warsztat napraw samochodowych i ruchomy warsztat napraw umundurowania.

Warsztaty oddziałowe przeprowadzają przeglądy techniczne sprzętu oraz wykonują naprawy bieżące. Sprzęt wymagający napraw średnich i głównych ewakuuje się do warsztatów armijnych.

Organizacja pomocy technicznej i ewakuacji materiałowo-technicznej polega na:

- rozmieszczeniu warsztatów w rejonach tyłów pułków piechoty i w pasie tyłów dywizji,
- ustaleniu miejsc zbiórek wozów uszkodzonych lub uszkodzonego sprzętu,
- ustaleniu kolejności napraw,
- ustaleniu zakresu napraw dla każdego rodzaju sprzętu,
- ustaleniu sposobu i miejsca ewakuacji dla sprzętu, który wymaga dłuższego okresu naprawy.

W zakresie organizacji pomocy i ewakuacji materiałowo-technicznej współpracują z kwatermistrzem pomocnik dywizji do spraw technicznych oraz właściwi szefowie służb.

Organizację pomocy technicznej i ewakuacji materiałowo-technicznej ujęto się w planie napraw i ewakuacji materiałowo-technicznej opracowanym zwykle na okres organizacji obrony i okres prowadzenia walki. W planie ustala się:

- kolejność napraw,
- czasokresy napraw,
- przydział jednostek do poszczególnych warsztatów pod względem opieki technicznej.

Warunki pracy i rozmieszczenia warsztatów naprawczych w obronie są zazwyczaj bardziej dogodne, szczególnie dlatego, że istnieje możliwość wykorzystania i przygotowania do pracy na rzecz wojska urzędzeń miejscowych, co pozwala na poważne zwiększenie możliwości napraw w dywizji.

Dzięki tym zwiększonym możliwościom warsztatów naprawczych w okresie organizacji obrony można doprowadzić cały sprzęt bojowy do pełnej przydatności przy jednoczesnym ograniczeniu ewakuacji uszkodzonego sprzętu.

Cały sprzęt znajdujący się w warsztatach naprawczych powinien być naprawiony i oddany do użytku przed rozpoczęciem natarcia nieprzyjaciela. Sprzęt, który nie został naprawiony należy ewakuować do warsztatów armijnych.

W okresie walki obronnej warsztaty zajmują się przede wszystkim naprawą sprzętu na miejscu uszkodzenia wysyłając czółówki naprawcze do pododdziałów, oraz naprawami w warsztatach tego sprzętu, którego naprawa potrwa kilka godzin. Sprzęt, którego naprawa nie da się dokonać w krótkim czasie musi być niezwłocznie doprowadzony do punktu zbiórki wozów uszkodzonych lub uszkodzonego sprzętu i dalej do warsztatów armijnych /środkami armii/.

Uszkodzone pojazdy mechaniczne /czołgi, samochody/ ewakuuje się do DPZ-wu

Etapy ewakuacji wystrzelonych łusek, opakowań, złomu metalowego, zdobyczy wojennej itp. pokrywają się z podstawowymi punktami zaopatrywania w dany materiał i sprzęt, a więc cały materiał należy do szefa wydziału uzbrojenia będzie ewakuowany opróżnionym transportem amunicyjnym - do DPZam, inne materiały opróżnionym transportem gospodarczym do DPZż.

V. DOWODZENIE TYŁAMI.

1. Zasady ogólne planowania.

Dowodzenie tyłami opiera się na planowaniu pracy, kierowaniu pracą oraz na stałej kontroli pracy tyłów dywizji i jednostek wzmocnienia. Obejmuje:

- ocenę sytuacji taktycznej i tyłowej,
- powzięcie decyzji i wydanie wytycznych dla tyłów,
- wydawanie rozkazów i zarządzeń,
- przeprowadzenie kontroli.

Podstawą planowania i pracą kwatermistrza dywizji jest:

- zadanie bojowe dywizji,
- rozkaz kwatermistrza korpusu,
- decyzja dowódcy dywizji,
- stan i możliwości tyłów.

Planowanie na okres organizacji obrony obejmuje wszystkie czynności przypadające na każdy dzień tego okresu. Planowanie na okres walki obronnej opiera się na planie współdziałania opracowanym przez sztab dywizji w/g wariantów i etapów walki.

Dokumentem planowania jest kwatermistrzowski plan organizacji tyłów i zabezpieczenia materiałowego obrony.

W kwatermistrzowskim planie organizacji tyłów i zabezpieczenia materiałowego powinny być opracowane wszystkie zagadnienia wchodzące w zakres organizacji i pracy tyłów zarówno w okresie organizacji obrony jak i w okresie walki obronnej.

Szefowie służb opracowują swe szczegółowe plany dotyczące działań swojej służby w myśl wskazań kwatermistrza.

Plan na okres walki, jako część ogólna planu kwatermistrzowskiego, kwatermistrz dywizji opracowuje na podstawie planu współdziałania; obejmuje on czynności jednostek tyłowych w poszczególnych fazach i wariantach walk obronnych.

Przy opracowaniu kwatermistrzowskiego planu ^{organizacji tyłów i} zabezpieczenia obrony kwatermistrz dywizji powinien zwrócić uwagę na następujące zagadnienia:

a/ Dotyczy okresu organizacji obrony:

- okoliczności przejścia dywizji do obrony i warunki obrony
- dostosowanie organizacji tyłów do postulatów obrony,
- sposób przegrupowania urządzeń tyłowych,
- sposób urzutowania zapasów,
- dowóz materiałów saperskich, amunicji, MPS i żywności,
- organizację eksploatacji,
- rozbudowę dróg.

b/ Dotyczące okresu walki obronnej:

- nastawienie się na zużycie amunicji na tzw. "zapobieganie",
- konieczność odtwarzania zniszczonych urządzeń tyłowych w obronie po okresie przygotowania artyleryjskiego npla,
- wzmożoną ewakuację rannych po okresie przygotowania artyleryjskiego nieprzyjaciela,
- uzupełnienie zapasów we właściwym czasie i terminową ewakuację,
- dowóz amunicji na rubież kontrataków dla zabezpieczenia kontrataków.

- zabezpieczenie materiałowe punktów i ośrodków oporu broniących się w okrążeniu.

Plan ten po zatwierdzeniu przez dce dywizji jest podstawą do opracowania wszystkich zarządzeń i rozkazu kwatermistrzowskiego.

2. Dowodzenie tyłami w okresie organizacji obrony.

Po otrzymaniu zadania bojowego szef sztabu dywizji informuje o nim niezwłocznie kwatermistrza dywizji podając równocześnie termin przedstawienia dcy dywizji referatu kwatermistrzowskiego. Szef sztabu możliwie jak najwcześniej podaje kwatermistrzowi dane dotyczące rozpoznania dcy dywizji, prze grupowania oddziałów itd.

W tym samym czasie kwatermistrz dywizji otrzyma zwykle rozkaz kwatermistrza korpusu względnie zarządzenia kwatermistrza korpusu, ustalające wysokość przyznaných w dywizji zapasów dla zabezpieczenia materiałowego obrony, sposób organizacji dowozu i ewakuacji, linie rozgraniczenia itp. Zarządzenie kwatermistrza korpusu, jest niezbędne do rozpoczęcia przez kwatermistrza dywizji pracy nad organizacją materiałowego zabezpieczenia obrony dywizji.

Praca kwatermistrza dywizji w zakresie organizacji dowodzenia tyłami w tym okresie polega na:

- wydaniu niezbędnych zarządzeń dla szefów służb i doów jednostek tyłowych,
- przeprowadzeniu rozważań celem przygotowania dla dcy dywizji elementów potrzebnych do powzięcia decyzji /referat kwatermistrzowski/.

Na podstawie otrzymanych wiadomości i przeprowadzonego rozpoznania oraz na podstawie znanego aktualnego położenia tyłów dywizji, kwatermistrz, przy pomocy oficerów kwatermistrzostwa dywizji i oficerów służb oraz przy współpracy z pomocnikiem do spraw technicznych, przeprowadza analizę możliwości materiałowego zabezpieczenia walki; wyprowadzone z analizy wnioski w formie referatu przedstawia dcy dywizji. Przed ogłoszeniem myśli przewodniej walki przez dce referat kwatermistrza będzie dotyczył przede wszystkim posiadanych i przyznaných zapasów materiałowych,

możliwości środków transportowych oraz organizacji tyłów i ich pracy w okresie organizacji obrony, natomiast po ogłoszeniu myśli przewodniej kwatermistrz będzie mógł przedstawić swoje propozycje odnośnie zabezpieczenia materiałowego walki, dostosując organizację tyłów i plan pracy tyłów do zamierzonego sposobu przeprowadzenia walki.

Pełny referat kwatermistrzowski obejmuje następujące ważniejsze zagadnienia:

1. Zabezpieczenie materiałowe:

- bazowanie dywizji tj. źródła zaopatrywania, na których opiera się dywizja i jednostki wzmocnienia,
- stan zapasów w oddziałach;
- ilość środków materiałowych przydzielonych przez korpus dla zabezpieczenia obrony;
- propozycje odnośnie ustalenia norm zużycia dla poszczególnych oddziałów;
- propozycje urzutowania zapasów na poszczególnych pozycjach obronnych w rejonach przeciwpancernych i punktach amunicyjnych;
- możliwości zabezpieczenia materiałowego kontrataków;
- możliwości eksploatacji zapobów miejscowych dla uzupełnienia dowożonej żywności.

2. Dowóz zaopatrzenia.

- stan środków transportowych, które mogą być użyte dla dowozu zaopatrzenia;
- tonaż środków materiałowych, które należy przewieźć dla zabezpieczenia organizacji obrony i walki obronnej;
- propozycje odnośnie organizacji dowozu;
- termin ukończenia dowozu.

3. Zabezpieczenie medyczno-sanitarne:

- przewidywane straty w poszczególnych etapach walki obronnej.
- możliwości ewakuacyjne posiadanych sanitarnych środków transportowych;
- propozycje odnośnie wzmocnienia środkami ewakuacji sanitarnąj specjalnie zagrożonych kierunków;
- możliwość i wykorzystania środków transportu ogólnego do ewakuacji rannych;
- stan zaopatrywania w materiały w sprzęt sanitarny;
- propozycje odnośnie zarządzeń przeciwepidemicznych.

4. Zabezpieczenie pomocy technicznej:

- stan techniczny środków transportowych;
- propozycje przeprowadzenia przeglądów technicznych i wykonywania napraw;
- propozycje organizacji opieki technicznej dla jednostek nie posiadających własnych warsztatów.

5. Organizacja tyłów:

- linie rozgraniczenia pasa tyłów dywizji i rejonu zastrzeżone dla tyłów jednostek wyższego szczebla, dywizji drugiego rzutu, jednostek wzmocnienia;
- propozycje odnośnie wykorzystania dróg dla dowozu i ewakuacji, stan tych dróg, oraz ewentualne prośby o przydział sił i środków dla ich utrzymania i rozbudowy;
- propozycje dotyczące wyznaczenia tylnej granicy rejonów tyłów pułków piechoty i rejonów rozmieszczenia urządzeń tyłowych dywizji i jednostek wzmocnienia;
- propozycje rozmieszczenia drugiego rzutu dtywa dywizji;
- propozycje przegrupowania urządzeń tyłowych na wypadek przełamania pozycji obrony;
- propozycje przydziału sił do prac pomocniczych w rejonie składów dywizyjnych, do obrony i ochrony tyłów oraz regulacji ruchu na drogach dowozu i ewakuacji.

6. Wnioski ogólne:

- w jakim stopniu tyły będą w stanie zapewnić zabezpieczenie materiałowe w oczekiwanej walce;
- co należy zrobić dla usprawnienia pracy urządzeń tyłowych /naprawa dróg, mostów, regulacja ruchu, ochrona i obrona tyłów/;
- jakie zagadnienia wymagają decyzji i zarządzeń ze strony korpusu lub armii.

Dca dywizji wraz z decyzją bojową wydaje wytyczne dla tyłów, które w obronie powinny między innymi zawierać:

- przypuszczalne najważniejsze kierunki działań piechoty i czołgów nieprzyjaciela,
- przypuszczalny termin w którym nieprzyjaciel będzie mógł głównymi siłami przejść do natarcia /termin gotowości tyłów/,
- rejon rozmieszczenia tyłów,

- rejonny i dodatkowe zapasy, jakie winny być złożone i urzutowane na poszczególnych kierunkach, pozycjach obrony;
- sposób materiałowego zabezpieczenia kontrataków,
- sposób dostarczania amunicji w czasie walki,
- sposób materiałowego zabezpieczenia rejonów przygotowanych do obrony określonej,
- ilość i rejonny nagromadzenia amunicji dla zapobiegania,
- sposób rozbudowy dróg w pasie tyłowym,
- sposób wykorzystania transportu dla dowozu zaopatrzenia oraz jaką ilość środków transportowych przydzielił dla szefa saperów,
- sposób zabezpieczenia ewakuacji w wypadku napływu dużych ilości rannych.

Poza tym w wytycznych dla kwatermistrza dca dywizji ustala:

- normy zużycia amunicji i MPS na okres organizacji obrony i okres prowadzenia walki,
- sposób ochrony i obrony tyłów, w szczególności na wypadek desantu powietrznego nieprzyjaciela.

Zgodnie z decyzją dca dywizji kwatermistrz:

- wydaje wytyczne oficerom służb,
- przeprowadza rozpoznanie kwatermistrzowskie,
- wydaje zarządzenia w sprawie przegrupowania jednostek tyłowych,
- opracowuje kwatermistrzowski plan organizacji tyłów i zabezpieczenia materiałowego obrony,
- opracowuje i wydaje rozkaz kwatermistrzowski,
- przeprowadza kontrolę organizacji i pracy tyłów.

3. Okres prowadzenia walki obronnej.

Zadaniem kwatermistrza, jego sztabu i jednostek tyłowych w okresie walki obronnej jest stałe i nieprzerwane zaopatrywanie walczących wojsk w potrzebny sprzęt i materiały stosownie do narastających w toku walki potrzeb, oraz zapewnienie sprawnej ewakuacji.

Aby wypełnić to zadanie kwatermistrz musi być stale zorientowany w aktualnym położeniu walczących jednostek; w tym celu utrzymuje on stałą łączność z pierwszym rzutem dowództwa dywizji i oddziałami dywizji oraz kwatermistrzowi korpusu.

Szczególną troską kwatermistrza w tym okresie jest zaopatrywanie w amunicję oddziałów broniących się na głównym kierunku uderzenia nieprzyjaciela. Narastanie sił i środków w toku walki na głównym kierunku uderzenia nieprzyjaciela wymaga zasilenia własnych wojsk zapasami materiałowymi kosztem odcinków biernych lub mało aktywnych. W wypadku przerwania się na tyły wojsk własnych, większych zgrupowań czołgów nieprzyjaciela, lub wyrzucenia większych desantów powietrznych zagrażających bezpośrednio urządzeniom tyłowym, kwatermistrz dywizji, za zgodą dowódcy dywizji, poleca przesunięcie urządzeń tyłowych w rejon rozmieszczenia najbliższych oddziałów liniowych.

W wypadku włamania się nieprzyjaciela w głąb ugrupowania bojowego dywizji wzrasta rola kwatermistrza, który musi ingerować ażeby na czas były przegrupowane ^{i uporządkowane} /tyły pułków i jednostek wzmacnienia, równocześnie zapewnić stały dowóz zaopatrzenia, sprawną ewakuację oraz czuwać nad doprowadzeniem do użytku uszkodzonych przez nieprzyjacielskie lotnictwo i artylerię urządzeń tyłowych. Niezmiernie ważnym jest również zabezpieczenie materiałowe tych elementów ugrupowania dywizji, którym grozi okrążenie lub które walczą w częściowym okrążeniu.

W wypadku zaistnienia możliwości okrążenia należy:

- podciągnąć pierwsze rzuty tyłów i zarządzić oszczędne zużycie amunicji i MPS oraz wyżywienia,
- wybrać i zabezpieczyć miejsca dla zrzutów zaopatrzenia przez lotnictwo,
- zawczasu ewakuować chorych i rannych oraz zbędny sprzęt.

W okrążeniu jednostek i urządzenia tyłowe koncentruje się w środku ugrupowania. Zaopatrywanie odbywa się drogą powietrzną.

Przy wyjściu z okrążenia urządzenia rozmieszcza się za grupą przełamującą, wykorzystując środki transportowe przede wszystkim do ewakuacji rannych.

Nie dający się załadować materiał powinien być zniszczony. Szefowie służb powinny osobiście kierować podległymi im oddziałami tyłowymi.

Kwatermistrz kieruje wyjściem jednostek tyłowych rozkazami szczególnymi z reguły przez oficerów łącznikowych.

Dowodzenie tyłami w czasie walki polega na:

- utrzymaniu stałej łączności z pierwszym rzutem dtwa dywizji i jednostkami tyłowymi dywizji oraz kwatermistrzami pułków i jednostek wzmocnienia,
- ścisłej współpracy kwatermistrza z szefem sztabu,
- zapewnienie ciągłości zaopatrywania i ewakuacji /zwiększa rannych i uszkodzonego sprzętu/,
- ciągłej kontroli wydawanych rozkazów,
- systematycznym ewidencjonowaniu zmian w położeniu bojowym i położeniu tyłów oraz wydawaniu w związku z tym koniecznych zarządzeń.

VI. ZABEZPIECZENIE PRACY TYŁÓW.

1. Ochrona i obrona.

Nieprzyjaciel dla zdeorganizowania pracy tyłów dywizji wykorzystuje wojska lądowe /czołgi, artylerię/ lotnictwo, wojska desantowe, drobne grupy dywersyjne, wrogo nastawioną ludność miejscową itd. Napad ze strony nieprzyjaciela w większości wypadków wykonuje się na komunikację /węzły dróg, mosty/, punkty zaopatrywania i ewakuacji oraz środki transportowe /w ruchu/.

Dlatego też w celu zabezpieczenia wydajnej i nieprzerwanej pracy tyłów dywizji kwatermistrz dywizji organizuje ochronę i obronę tyłów dywizji według zarządzeń dcy oraz w porozumieniu i przy pomocy szefa sztabu. Dca dywizji pobierając decyzję ustala, w jakich rozmiarach i jakimi środkami ma być zorganizowana ochrona i obrona tyłów dywizji; na tej podstawie szef sztabu udziela pomocy kwatermistrzowi. Jednak najczęściej ochrona i obrona tyłów dywizji wykonuje się siłami i środkami samych jednostek tyłowych oraz środkami odwodu dywizji. Ochronę i obronę organizują wyznaczeni komendanci rejonów w myśl wytycznych kwatermistrza wydanych na podstawie zarządzeń dcy dywizji.

Szczególnej należy zwrócić uwagę na maskowanie urządzeń tyłowych oraz ich najbliższego rejonu, które wykonuje się według specjalnych zarządzeń szefa saperów. Maskowanie przeprowadzają jednostki tyłowe we własnym zakresie.

Ochrona i obrona tyłów ma na celu zabezpieczenie jednostek i urządzeń tyłowych przed:

- działaniem artylerii i lotnictwa nieprzyjaciela;

- pojedynczyi czołgani lub niewielkimi grupami czołgów nieprzyjaciela, które przedostały się na tyły,
- wrogą działalność reakcyjnych elementów ludności miejscowej,
- grupami dywersyjnymi wyrzucanymi przez nieprzyjaciela w pasie tyłów oraz przed większymi jednostkami desantu powietrznego,
- napadami chemicznymi.

Zabezpieczenie przed ogniem artylerii i działalnością lotnictwa nieprzyjaciela osiąga się przez należyte maskowanie urządzeń tyłowych, umieszczenie ich w miejscach ukrytych przed obserwacją z powietrza, odsuwanie ich od głównych linii komunikacyjnych kontrolowanych przez lotnictwo npla, przygotowanie odpowiedniej ilości schronów i szczelin dla ludzi, sprzętu i materiału oraz przez zorganizowanie służby obserwacyjno-meldunkowej.

Zabezpieczające przed ogniem urządzenia inżynierskie budują jednostki tyłowe własnymi siłami, przy technicznej pomocy saperów wykorzystując do prac ludność cywilną.

Dla zabezpieczenia przed rozszerzaniem się pożarów wywołanych działaniem ognia nieprzyjaciela organizuje się służbę przeciwpożarową oraz wyznacza zapasowe rejony, do których ewakuuje się urządzenia i zagrożone pożarem materiały.

Dla mylenia nieprzyjaciela przestrzega się ściśle zasad maskowania oraz buduje się urządzenia pozorne, a przy dłuższej trwającej obronie zmienia się położenie urządzeń tyłowych.

Celem bezpośredniego zabezpieczenia tyłów przed działaniem broni pancernej roznieścza się je za przeszkodami lub zaporami inżynierskimi.

Celem zabezpieczenia tyłów przed działaniem desantu powietrznego dca dywizji wyznacza oddziały bojowe, których zadaniem jest niesienie pomocy w wypadku lądowania desantu powietrznego oraz organizowania sieci obserwacyjno-meldunkowej na tyłach.

Zabezpieczenie tyłów przed działaniem większych jednostek desantowych zapewniają korpusny i dywizyjny odwody do walki z desantami.

Tyły dywizji i pułków w wypadku lądowania desantu w ich rejonach, natychmiast meldują o tym dcy dywizji oraz biorą udział w zwalczaniu desantu w ramach ogólnego planu walki przeciwdesantowej. Ze swej strony tyły obowiązane są wystawiać posterunki służby obserwacyjno-meldunkowej przy drugim rzucie dtwa dywizji oraz w rejonach DPZ i DMP. Ponieważ rejon DPZ pod względem obrony przeciwdesantowej znajduje się na obszarze działania odvodu przeciwdesantowego korpusu, dca korpusu wskaże w swoich wytycznych środki i sposób ubezpieczenia urządzeń tyłowych dywizji przed desantem nieprzyjaciela.

Celem zabezpieczenia przed dywersją organizuje się służbę wartowniczą, patrołowanie rejonu tyłów, kontrolę ruchu w rejonie urządzeń tyłowych, a w razie stwierdzenia działalności dywersyjnej ubezpieczenie transportów w dywizyjnym i pułkowych ogniwach dowozu i ewakuacji.

2. Rozpoznanie kwatermistrzowskie.

Rozpoznanie kwatermistrzowskie w swoim rejonie tyłów prowadzi się stale. Jest ono konieczne dla:

- dobrego zaplanowania organizacji tyłów,
- sprawnego zorganizowania dowozu i ewakuacji,
- należytego zabezpieczenia materiałowego jednostek dywizji oraz lepszej ich obsługi.

Rozpoznanie kwatermistrzowskie w okresie organizacji obrony ma szczególne znaczenie. Ze względu na warunki w jakich organizuje się obronę może ono być przeprowadzone szczegółowo i dostarczyć szeregu danych pozwalających na racjonalne wyeksploatowanie wszystkich zapasów, wykorzystanie urządzeń miejscowych dla przetwarzania artykułów i zorganizowanie napraw sprzętu.

Celem rozpoznania kwatermistrzowskiego jest ustalenie

- stanu politycznego, sanitarnego i weterynaryjnego,
- stanu dróg, mostów i innych przepraw potrzebnych dla dowozu i ewakuacji,
- rejonów nadających się do rozmieszczenia jednostek i urządzeń tyłowych,
- stanu zasobów miejscowych,
- istnienia i przydatności piekarni, warunków naprawczych oraz miejscowej siły roboczej.

- stanu wody do picia.

W czasie rozpoznania należy ustalić również przydział rejonów eksploatacji dla pułków oraz sposób przekazywania zapasów przez jednostki luzowane jednostkom luzującym.

Rozpoznanie kwatermistrzowskie przeprowadza się na podstawie planu, sporządzonego przez kwatermistrza i uzgodnionego z szefem sztabu dywizji.

Przy organizacji rozpoznania kwatermistrz dywizji powinien pamiętać o wyznaczeniu punktów spotkań z kwatermistrzami pułków i jednostek wzmocnienia, ażeby móc ich zorientować osobiście z zadaniami tyłów względnie wydać im osobiście zarządzenia przygotowawcze oraz ustalić w terenie dokładnie tylną granicę rejonów tyłów pułków.

3. Łączność

Łączność tyłów ma dla całości organizacji i pracy tyłów podstawowe znaczenie. Łączność powinna zabezpieczyć kwatermistrzowi dywizji ciągłość dowodzenia tyłami, ażeby on mógł reagować w odpowiedniej chwili na potrzeby oddziałów walczących i zachować sobie swobodę oddziaływania na sposób wykonywania zadań przez tyły oraz we właściwym czasie nastawiać i przygotowywać urządzenia tyłowe i środki transportowe do nowych zadań.

W obronie tyły dywizji w tym celu rozporządzają:

- a/ środkami łączności zapewnianymi przez szefa łączności:
    - łącznością przewodową z pierwszym rzutem dtwa/telefoniczną i telegraficzną / na osi łączności oraz radiową w toku walki,
    - łącznością przewodową z drugim rzutem korpusu /telefoniczną telegraficzną/ przez pierwszy rzut dywizji i pierwszy rzut korpusu oraz radiową w toku walki,
    - łącznością przewodową - z DMP i DPZ,
    - telefoniczną - z kwatermistrzami pułków piechoty i jednostek dywizji przez pierwszy rzut sztabu dywizji.
  - b/ łącznością organizacyjną, wynikającą z ugrupowania tyłów, stałego kontaktu między urządzeniami szczebla wyższego i niższego oraz nieustannej kontroli ich pracy.
- Środki łączności ^{już} w okresie organizacji obrony powinny być

zorganizowane i doprowadzone do stanu sprawnego działania. Tyły dywizji muszą być powiązane dobrymi środkami łączności zapewniającymi ciągłość dowodzenia.

W porozumieniu z szefem sztabu i szefem łączności dywizji kwatermistrz wybiera miejsce dla drugiego rzutu dtwa dywizji i organizuje jego pracę. Drugi rzut dtwa dywizji umieszcza się przeważnie w rejonie DPZam tj. 20-35km od przedniego skraju obrony zapewniając mu niezbędne połączenie z pierwszym rzutem sztabu i urządzeniami tyłownicy dywizji oraz z kwatermistrzem korpusu.

4. Regulacja ruchu.

Jednym z elementów zabezpieczających dowodzenie całym systemem tyłów dywizji i porządkiem ruchu na drogach jest regulacja ruchu. Regulację ruchu na drogach dowozu i ewakuacji w rejonie tyłów dywizji organizuje w okresach i miejscach wzmożonego ruchu kwatermistrz dywizji środkami przydzielonymi przez dce lub własnymi w myśl decyzji dcy i w ramach ogólnego planu ustalonego i uzgodnionego z szefem sztabu, opracowanego przez wydział operacyjny sztabu dywizji.

Wybór rejonów i punktów regulacji ruchu przeprowadza się z mapy, a ustala w czasie rozpoznania kwatermistrzowskiego.

Za organizację wewnętrzną regulacji ruchu na dywizyjnych drogach dowozu i ewakuacji z ranienia kwatermistrza odpowiedzialny jest szef służby samochodowej.

Poszczególne urządzenia tyłowe organizują własnym staraniem i własnymi środkami regulację ruchu w rejonach swojej pracy.

Organy regulacji ruchu kierują całym ruchem na drogach dowozu i ewakuacji, usuwają powstałe zakorkowania, śledzą za przestrzeganiem zasad ruchu i szybkością, kolejnością itp.

VI. WNIOSKI OGOLNE.

1. Właściwościami organizacji tyłów we współczesnej obronie wynikającymi z jej cech charakterystycznych są:

- a/ głębokie urzutowanie tyłów dywizji i roznieszczenie ich stosownie do ugrupowania obronnego dywizji,

- b/ należyta ochrona urządzeń tyłowych dywizji przed ogniem artylerii i lotnictwa oraz przed działaniem broni pancernej i desantami.
2. Dywizja pierwszego rzutu otrzymuje samodzielny pas tyłów, szerszy i głębszy niż w natarciu. Dywizja drugiego rzutu nie otrzymuje samodzielnego pasa tyłów, natomiast roznieścza swoje tyły w rejonach zastrzeżonych przez korpus.
  3. Urządzenia tyłowe dywizji roznieścza się zasadniczo:
DMP - między głównym a drugim pasem obrony /do 10km/
DPZ - między drugim i trzecim pasem /do 30 km/.
  4. Podstawą zabezpieczenia materiałowego walki są, oprócz zapasów ruchomych dodatkowe zapasy złożone i urzutowane w poszczególnych rejonach obrony oraz na punktach zaopatrywania dla zabezpieczenia walki w okrążeniu oraz kontrataków.
  5. W okresie walki stosuje się dowóz wprzód. W okresie organizacji obrony organizacja dowozu opiera się na równomiernym wykorzystaniu środków transportowych wszystkich szczebli i zasada dowozu wprzód w tym okresie może nie być ściśle przestrzegana jeżeli chodzi o środki transportowe,
  6. W walce obronnej obowiązuje terminowa i bieżąca ewakuacja sanitarna zapewniająca terminowe wyewakuowanie rannych z rejonów zagrożonych przez npla.
  7. Momentem czukym w dowodzeniu tyłami w walce obronnej ze względu na ustalenie przez sztab kierunku głównego uderzenia nieprzyjaciela jest początkowy okres walki obronnej wymagający manewru urządzeniami tyłowymi i zapasami z głębi względnie z odcinków biernych lub mało aktywnych, a następnie okres kontrataku dywizji.
  8. Dla zabezpieczenia przed działaniem nieprzyjaciela z ziemi i z powietrza organizuje się ochronę i obronę tyłów dywizji; we współczesnej walce szczególne znaczenie ma sprawne zorganizowanie obrony przeciwdesantowej i służby przeciwpożarowej.

ŹRÓDŁA:

1. TRWBP cz. I i II
2. TR "Sztaby w polu"
3. Podręcznik MON: "Praca tyłów dywizji piechoty w polu".
4. Skrypt ASG 1950/51 "Zasady organizacji i pracy tyłów dywizji piechoty w obronie".
5. Notatki z wykładów Akademii Tyłów i Zaopatrzenia in. Mołotowa.

Druk: S.Z.

Odbito 165 egz.

/na 34 matrycach, 1 egz. na 17 ark./

Egz. Nr. 1 - 2 Sztab Gen. Oddz. III i XI

Egz. Nr. 3 - 4 - WAP

Egz. Nr. 5 - WAT

Egz. Nr. 6 - 7 - Archiwum

Egz. Nr. 8 - 165 - Biblioteka Tajna

Wyk.: mjr, ANDRZEJEWSKI

Druk.: S.Z. nr. ks. 211/Wyszk.

Dnia 26.10.1951 r.

